

Výskyt kůrovce *Lymantor coryli* (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) v České republice

Tomáš Fiala

AOPK ČR, RP Správa CHKO Slavkovský les, Hlavní 504, CZ-353 01 Mariánské Lázně; e-mail: tomas.fiala@nature.cz
Česká zemědělská univerzita, Fakulta lesnická a dřevařská, Kamýcká 129, CZ-168 00 Praha-Suchbát

FIALA T. 2021: Výskyt kůrovce *Lymantor coryli* (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) v České republice. (The occurrence of the bark beetle *Lymantor coryli* (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) in the Czech Republic). *Západočeské entomologické listy* 12: 80–83, 9-12-2021

Abstract. Distribution of *Lymantor coryli* (Perris, 1855) in the Czech Republic is summarized in the paper. The bark beetle recently occurs in 13 faunistic squares, mainly distributed in two regions: southwestern Bohemia, and dispersely throughout Moravia. The host plant is hazel infected especially by the fungus *Diaporthe* spp.

Key words: bark beetle, faunistics, Czech Republic, hazelnut, *Diaporthe*

ÚVOD

Většina kůrovců je vázána na lýko jako svojí potravní složku a vytváří pozerky v lýku či bělí dřeva, ambrosioví kůrovci potřebují k vývoji houby, které si do dřeva sami přinášejí v mycangiu, a vytvářejí pozerky uvnitř dřeva (HULCR & STELINSKI 2017). Kůrovci rodu *Lymantor* Løvendal, 1889 používají jinou strategii, žijí ve zcela odumřelých větévkách listnatých dřevin, kde jsou jejich larvy v symbióze s houbami rodu *Diaporthe* a *Massaria* (PFEFFER 1989).

Pro kůrovce *Lymantor coryli* (Perris, 1855) (Obr. 1) je hlavní hostitelskou dřevinou líska obecná (*Corylus avellana*), řešetlák počistivý (*Rhamnus cathartica*) a krušina olšová (*Frangula alnus*), výjimečně je nalézán i na jiných dřevinách (habr obecný (*Carpinus betulus*), jablonoň (*Malus* spp.), meruňka obecná (*Prunus armeniaca*), javor (*Acer* spp.), střemcha (*Prunus* spp.), dub (*Quercus* spp.), jilm (*Ulmus* spp.) a šeřík (*Syringa* sp.)) (NOSEK 1954, AK et al. 2005). Larvy tohoto kůrovce se živí podhoubím čarovek *Diaporthe conjuncta* a *D. syngenesia* (WICHMANN 1927, PŘÍHODA 1951). Výjimečně byla zjištěna přítomnost houby *Massaria inquinans* (TEREKHOVA & SALNIITSKA 2014). Přítomnost těchto hub na dřevinách indikují černé kupky plodnic ve formě bradaviček (PŘÍHODA 1951). V Turecku, kde jsou velké lískové plantáže, je *L. coryli* považován za vzácný druh, který nezpůsobuje žádné škody (TUNCER et al. 2017). V České republice byl potvrzen výskyt kůrovce *L. coryli* na počátku 20. století v Čechách (TRÉDL 1907). Další historické nálezy byly později publikovány z Moravy

(FLEISCHER 1927–1930, NOSEK 1954) a až po roce 1945 byl častěji nacházen v okolí Prahy (PŘÍHODA 1951, PECINA 1980). Tento příspěvek shrnuje údaje k výskytu tohoto kůrovce v České republice.

METODIKA A MATERIÁL

Faunistické údaje byly získány vlastním sběrem a dále excerpcí literatury, z Nálezové databáze Agentury ochrany přírody a krajiny (AOPK ČR 2021) a ze soukromých, univerzitních a muzejních sbírek. Lokality nálezů jsou řazeny podle vzestupných čísel faunistických čtverců. Číslo faunistického čtverce byla vypočtena pomocí nástroje dostupného na webu BioLib (BIOLIB 2021).

Zkratky sbírek: JCM – Jihočeské muzeum, České Budějovice, MCH – Muzeum Chodská, Domažlice, MZM – Moravské zemské muzeum, Brno, OVU – Ostravská univerzita, Katedra biologie a ekologie. Další použité zkratky: NPP – národní přírodní památka, NPR – národní přírodní rezervace, PR – přírodní rezervace; coll. – sbírka, det. – určil, ex. – exemplář/-e, lgt. – sbíral, rev. – revidoval.

VÝSLEDKY

Bohemia: „okolí Prahy“ bez lokality, 1942, 1 ex., A. Pfeffer lgt. et det., coll. OVU; dtto, bez lokality, 1975, 1 ex., A. Pfeffer lgt. et det., coll. OVU; Čelákovice (5854), bez data (PFEFFER 1955); Dřevíč (5949), NPR Vůznice, 13.X.1951 (PŘÍHODA 1951); Zadní Kopanina (5951), PR Radotínské údolí, 27.I.1951 (PŘÍHODA 1951); Loděnice u Beřouna (6050), bez data (PŘÍHODA 1983); Svatý Jan

pod Skalou (6050), NPR Karlštejn, bez data (PŘÍHODA 1983); Zvole u Prahy (6052), PR Zvolská Homole, 1955 (PECINA 1980); Luka pod Medníkem (6152), bez data, 1 ex., J. Picka lgt., L. Heyrovský det., V. Týr rev. et coll.; dtto, bez data (NOSEK 1954); Plzeň-Doubravka (6246), 24.VI.2021, 1 ex., T. Fiala lgt., M. Knížek det., coll. MCH; Suchdol u Prosenické Lhoty (6253), 21.V.2004, 1 ex. (AOPK ČR 2021); Štáhlavy (6347), 26.V.2020, 4 ex., S. Benedikt lgt., det. et coll.; Oslov (6651), 10.V.2014, 1 ex. (AOPK ČR 2021); Hluboká nad Vltavou (6852), bez data (PŘÍHODA 1951); dtto, II.1978, 1 ex. (ex larva), V. Karas lgt. et det., M. Knížek rev., coll. JCM; Bošilec (6854), 12.VI.1963, 1 ex. (ex larva), V. Karas lgt. et det., M. Knížek rev., coll. JCM; Veselí nad Lužnicí (6854), XII.1986, 1 ex., V. Karas lgt. et det., M. Knížek rev., coll. JCM; Chlum (7051), 5.II.2018, 4 ex., D. Čudan lgt., det. et coll.; Třisov (7152), Na Rejtě,

8.I.2018, 25 ex., D. Čudan lgt. et det., coll. D. Čudan (12 ex.) et J. Ryšavý (13 ex.).

Moravia: „Beskydy“ bez lokality, data i sběratele (PŘÍHODA 1951); Vřesina (6075), PR Dařanec, 14.III.2000, 2 ex. (ex pupae), J. Vávra lgt. et coll., M. Knížek det.; Měník (6267), NPP Třešín, 15.V.2013, 1 ex. (JENÍŠ 2013); Mladeč (6268), NPR Vrapač, 9.V.2009, 1 ex. (NAKLÁDAL 2011a); dtto, 5.VII.2009, 1 ex. (NAKLÁDAL 2011a); Mladeč (6268), PR Hejtmanka, 27.VI.2009, 1 ex. (NAKLÁDAL 2011b); Brušperk (6375), bez data (NOSEK 1954); Nýdek (6378), 20.IV.2004, 14 ex. (AOPK ČR 2021); Brno (6766), bez data (FLEISCHER 1927–1930); Brno (6766), Hády, bez data (NOSEK 1954); Jaroměřice nad Rokytnou (6961), 1997 (KNÍŽEK & ZAHRADNÍK 1999); Vranov nad Dyjí (7161), Braitava, 17.VII.1996, 1 ex., J. Vávra lgt. et coll., M. Knížek det.; Vranov nad Dyjí (7161), Býčí Hora, 28.VII.2017,

Obr. 1. *Lymanator coryli*, lokalita Plzeň-Doubravka. Foto: Zbyněk Kejval.

Fig. 1. *Lymanator coryli*, locality Plzeň-Doubravka. Photo: Zbyněk Kejval.

2 ex., R. Stejskal lgt., J. Procházka det., coll. MZM; Mikulov (7166), Bulhary, V.–VI.2012, 1 ex. (AOPK ČR 2021); dtto, Klentnice, V.2012, 1 ex. (AOPK ČR 2021); Valtice (7266), bez data (PFEFFER & KNÍŽEK 1996); Lanžhot (7267), bez data (PFEFFER & KNÍŽEK 1996); Lanžhot (7367), NPR Ranšpurk, 22.V.2007, 1 ex., J. Schlaghamerský, D. Hauck et L. Čížek lgt., J. Procházka det., coll. MZM; Lanžhot (7367), Soutok, 1997 (DROZD 1997).

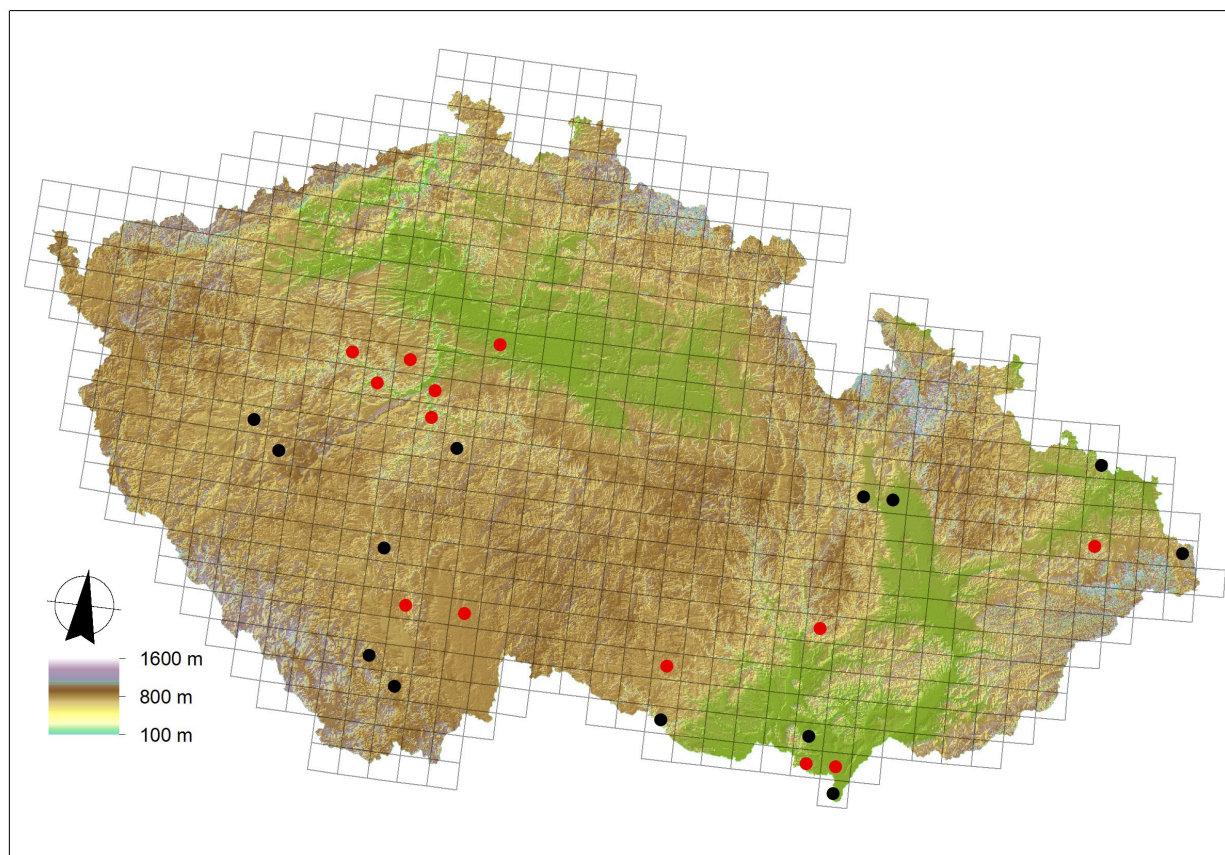
DISKUSE A ZÁVĚR

Lymanator coryli patří v České republice k méně často se vyskytujícím kůrovcům. Jeho současný výskyt je prakticky po republice rozložen na dvě větší území: jihozápadní Čechy a Moravu (Obr. 2). Jeho ekologie je nedostatečně známa. Je to monogamní druh (HELLRIGL 2002) s jedním pokolením do roka (SIMMEL 1919). V Turecku má dvě pokolení do roka (AK et al. 2005, BOZKURT & ÖZDEM 2013). Rojení ve střední Evropě probíhá v květnu a dospělí brouci nové generace se objevují v červenci, přezimují většinou dospělci (PŘÍHODA 1951, PFEFFER 1955). Vzhled poškození podrobně popisují PŘÍHODA (1951) a PFEFFER (1955). Na Ukrajině byl *L. coryli* nalezen na odumřelých javorových větvíčkách ležících na zemi, o průměru 0,8 až 1,5 cm, které byly napade-

ny houbou *Massaria inquinans*, na které parazitovala houba *Flammoclaadiella decora* (TEREKHOVA & SALNIITSKA 2014). Stejný průměr obsazených větvíček lísky popisuje SIMMEL (1919). U blízkého příbuzného druhu *Lymanator aceris* Lindemann, 1875 se spekuluje, zda je schopen přenášet spóry hub rodů *Diaporthe* a *Massaria* (PŘÍHODA 1983). U *L. coryli* není o přenosu hub nic známo. Houba *D. conjuncta* je rozšířena tam, kde líska roste v podrostu jiných dřevin (PŘÍHODA 1951, NOSEK 1954), přesto to neznamená, že každá odumřelá větvíčka napadená houbou je vhodným živným substrátem pro vývoj kůrovců rodu *Lymanator* (PŘÍHODA 1983).

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří Stanislavu Benediktovi (Plzeň), Dušanu Čudanovi (Chlum), Zdeňku Kletečkovi a Ladislavu Černému (oba Jihočeské muzeum, České Budějovice), Petru Kočárkovi (Ostravská univerzita, Katedra biologie a ekologie), Jiřímu Procházce (Moravské zemské muzeum, Brno), Jaroslavu Ryšavému (Písek), Václavu Týrovi (Žihle) a Jiřímu Vávrovi (Ostrava) za poskytnutí údajů z jejich soukromých, univerzitních a muzejních sbírek. Dále pak děkuji Jakubu Nebesáři (Mariánské Lázně) za vytvoření síťové mapy, a Zbyňku Kejvalovi (Muzeum

Obr. 2. Síťová mapa České republiky s výskytem kůrovce *Lymanator coryli*. Červené body – nálezy do roku 1999; černé body – nálezy po roce 2000.

Fig. 2. Grid map of the Czech Republic, with the occurrence of the bark beetle *Lymanator coryli*. Red dots – findings by the year 1999; black dots – findings after the year 2000.

Chodska, Domažlice) za fotografii jedince *L. coryli*.

LITERATURA

- AK K., UYSAL M., TUNCER C. & AKYOL H. 2005: The bark beetle species (Col.: Scolytidae) harmful on hazelnut in middle and east Blacksea region of Turkey and their control strategies. *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi* **19**: 37–40.
- AOPK ČR 2021: Náleznová databáze ochrany přírody. [Nature conservation findings database]. Online: <https://portal.nature.cz/nd/find.php> (navštíveno 27.7.2021).
- BioLIB 2021: Nástroj pro výpočet mapovacích čtverců metodou KFME. [A tool for calculating mapping squares by the KFME method]. Online: <https://www.biolib.cz/cz/toolKFME> (navštíveno 27.7.2021).
- BOZKURT V. & ÖZDEM A. 2013: Determination of density of fruit tree bark beetle species (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) and biological data of important species harmful to cherry orchards in central Anatolia region. *Bitki Koruma Bülteni* **53**: 65–76.
- DROZD P. 1997: *Brouci jihomoravské lužní oblasti*. [Beetles of the South Moravian floodplain]. Unpublished dissertation thesis, 59 pp. [Deposited in: Mendelova univerzita, Brno].
- FLEISCHER A. 1927–1930: *Přehled brouků fauny Československé republiky*. [Overview of beetles of the fauna of the Czechoslovak Republic]. Moravské museum zemské, Brno, 483 pp.
- HELLRIGL K. 2002: Faunistik und forstliche Aspekte der Borkenkäfer Südtirols (Coleoptera, Scolytidae). *Gredleriana* **2**: 11–56.
- HULCR J. & STELINSKI L. L. 2017: The ambrosia symbiosis: From evolutionary ecology to practical management. *Annual Review of Entomology* **62**: 285–303.
- JENIŠ I. 2013: *Inventarizační průzkum /NPP Třesín/ z obo-ru: saproxyliční brouci*. [Inventory survey /Třesín NNM/ from the specialization: saproxylic beetles]. Unpublished manuscript, 42 pp. [Deposited in: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha].
- KNÍŽEK M. & ZAHRADNÍK P. 1999: Bark and wood boring beetles in the pine stands. Pp. 54–59. In: FORSTER B., KNÍŽEK M. & GRODZKI W. (eds): *Methodology of forest insect and disease survey in central Europe*. Proceedings of the Second Workshop of the IUFRO Working Party 7.03.10, April 20–23, 1999, Sion-Château-neuf, Switzerland, 300 pp.
- NAKLÁDAL O. 2011a: Results of a faunistic survey of beetles (Coleoptera) in Vrapač National Nature Reserve (Czech Republic, Northern Moravia, Litovelské Pomoraví Protected Landscape Area) in 2009. *Klapalekiana* **47**: 213–236.
- NAKLÁDAL O. 2011b: Results of a faunistic survey of beetles (Coleoptera) in Hejtmanka Nature Reserve (Czech Republic, northern Moravia, Litovelské Pomoraví Protected Landscape Area) in 2009. *Acta Musei Beskidensis* **3**: 103–129.
- NOSEK J. 1954: K ekologii kůrovce *Lymantor coryli* Perr. [To the ecology of the bark beetle *Lymantor coryli* Perr.]. *Zoologické a entomologické listy* **3**: 214.
- PECINA P. 1980: Příspěvek k poznání zvířeny navrhované Státní přírodní rezervace Zvolská Homole. (Beitrag zur Kenntnis der für das Naturschutzgebiet des Zvole-ner Berghügels vorgeschlagenen Fauna). *Bohemia centralis* **10**: 215–237.
- PFEFFER A. 1955: *Fauna ČSR. Svazek Kůrovci – Scolytoidea (Řád: Brouci – Coleoptera)*. [Fauna of ČSR. Volume 6. Bark beetles – Scolytoidea (Order: Beetles – Coleoptera)]. Československá akademie věd, Praha, 324 pp.
- PFEFFER A. 1989: *Kůrovcovití Scolytidae a jádrohlodovití Platypodidae*. [Bark beetles Scolytidae and pinhole borers Platypodidae]. Academia, Praha, 137 pp.
- PFEFFER A. & KNÍŽEK M. 1996: Coleoptera: Curculionidea 2. Pp. 601–607. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds): *Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO III*. Folia Facultatis Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis, Biologia 94, Masaryk University, Brno, 630 pp.
- PŘÍHODA A. 1951: Z bionomie kůrovce *Lymantor coryli* Perr. [From the bionomy of the bark beetle *Lymantor coryli* Perr.]. *Ochrana přírody* **6**: 126.
- PŘÍHODA A. 1983: Kůrovec *Lymantor aceris* Lindemann na Křivoklátsku. [Bark beetle *Lymantor aceris* Lindemann in the Křivokláts region]. *Bohemia centralis* **12**: 215–217.
- SIMMEL R. 1919: Zur Lebensweise des Haselborkenkäfers (*Lymantor coryli* Perris). *Entomologische Blätter* **15**: 103–110.
- TEREKHOVA V. V. & SALNIITSKA M. A. 2014: Annotated list of bark beetles (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) of forest-steppe zone of Left-bank Ukraine. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: biology* **20**: 180–197.
- TRÉDL R. 1907: Nahrungspflanzen und Verbreitungsgebiete der Borkenkäfer Europas. *Entomologische Blätter* **3**: 2–72.
- TUNCER C., KNÍŽEK M. & HULCR J. 2017: Scolytinae in hazelnut orchards of Turkey: clarification of species and identification key (Coleoptera, Curculionidae). *ZooKeys* **710**: 65–76.
- WICHMANN H. E. 1927: Ueber die geographische Verbreitung der Ipiden (Col.) II. Die Ipidenfauna Niederösterreichs und des nördlichen Burgenlandes. *Koleopterologische Rundschau* **13**: 42–80.

Obdrženo do redakce: 18.9.2021

Přijato po recenzích: 11.10.2021